

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 10 Jild 4
2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалохонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Муҳаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолитдиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Jale Özlem, Murodaliev Rakhmonali, Askarov Ollabergan</i> ABOUT ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN TASHKENT REGION (2022)	9-17
<i>Хомиджонова Мафтунахон</i> АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ СЕВЕРО-ЗАПАДНОЙ УСТРУШАНЫ, В ЧАСТНОСТИ БАСЕЙНА ЗААМИНСУ	18-26
<i>Nig'matullayev Ibrohim</i> SHIA JAMOALARINING MUQADDAS JOYLARI VA ZIYORATLARI	27-32
<i>Arslonbekov Nursulton</i> ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLAKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI SAFARI VA UNING NATIJALARI	33-36
<i>Nasirillayeva Nodirabegim</i> ABDULLA NOSIROVNING "TURON" KUTUBXONASIDAGI FAOILAYATI	37-42
<i>Tuyev Fazliddin</i> NAVOIY VILOYATIDA SOG'LIQNI SAQLASH BORASIDA O'ZARO TASHQI HAMKORLIK ALOQALARI	43-47
<i>Davlatova Shoir</i> TURKISTON SOVET AVTONOMIYASINING E'LON QILINISHI VA O'LKADA BOLSHEVIKLARNING BOSHQARUV TASHKILOTLARI	48-53
<i>Muminov Azizbek</i> TURIZM SOHASIDA EKOLOGIK BILIM VA EKOLOGIK MADANIYATNI YUKSALTIRISH	54-59
<i>Abdullayev Elbek</i> AMIR TEMUR VA MUZAFFARIYLAR DAVLATI O'RTASIDA MUNOSABATLARNI YO'LGA QO'YILISHI	60-63
<i>Turg'unov Sherzod</i> NAMANGAN VILOYATI SANOAT KORXONALARIDA MEHNATKASHLAR UCHUN YARATILGAN SOG'LIKNI SAQLASH, SPORT-SOG'LOMLASHTIRISH VA MADANIY – MA'RIFIY SOHADAGI SHAROITLAR HAQIDA FIKR MULOHAZALAR	64-71

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Berdaliyeva Muxabbatxon</i> O'ZBEKISTONDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISHNI TARTIBGA SOLISH: IQTISODIY VA HUQUQIY JIHATLARI	72-79
<i>Ergashev Jahongir</i> KICHIK BIZNES FAOLIYATIDA TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHNING NAZARIY JIHATLARI	80-84
<i>Imomov Xolmurod</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	85-90

<i>Атамуродов Шерзод, Самадов Салоҳиддин</i> ИННОВАЦИОН ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ- УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ	91-99
<i>Қодиров Музаффар</i> РАҚОБАТ МУҲИТИДА ТАШКИЛОТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ СТРАТЕГИЯСИ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ	100-108
<i>Amiriddinova Muslima</i> ANALYSIS OF TOURISM SERVICE TYPE AND GENERAL CATERING TO INCREASE THE TRAFFIC AND TRAFFIC	109-114
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Yuldashev Tazabay</i> DARVIN VA MARKS TA'LIMOTI INSON BORLIG'INI OBYEKTIV TUSHUNTIRISHNING XULOSASI SIFATIDA	115-119
<i>Sultanov Og'abek</i> SHARQDA YOSHLAR MAS'ULIYATIGA DOIR FALSAFIY QARASHLAR RIVOJI	120-123
<i>Tursunkulova Shaxnoza</i> HADISLARDA INSONNING GO'ZAL FAZILATLARI XUSUSIDA	124-127
<i>Khushbokov Oybek</i> THE "TEACHER" PHENOMENON IN THE HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL SPACE OF CULTURE	128-134
<i>Tojaliyev Abduqosim</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY KADRLAR TAYYORLASH TIZIMINING INNOVATSION ISTIQBOLLARI	135-139
<i>Sadullaeva Matluba</i> NUMBER AS THE ESSENCE OF THINGS: PYTHAGOREAN PHILOSOPHY	140-145
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Mirzakamolova Maftuna</i> ASSOSIATIV LINGVISTIKA VA UNING XUSUSIYATLARI	146-150
<i>Temirova Hayotxon</i> DIALECT CLASSIFICATION AND PHONETIC CHARACTERISTICS OF UZBEK DIALECTS IN THE SURKHANDARYA REGION	151-155
<i>Surmilova Elena</i> LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS OF TONGUE TWISTERS: A LITERATURE REVIEW	156-164
<i>Mahmudova Nigoraxon</i> PRAGMALINGVISTIKADA IKKI YO'NALISH	165-169
<i>Ergasheva Gulshan</i> NEMISCHA FRAZEOLOGIZMLARNING STRUKTUR-SEMANTIK TAHLILI (INSON INTELLEKTUAL SALOHİYATINI IFODALOVCHI IBORALAR MISOLIDA)	170-174
<i>Masharipova Valentina</i> DIFFICULTIES CLASSIFYING PARALINGUISTIC MEANS IN A LITERARY TEXT	175-182

Ibragimova Gulshan

O‘ZBEK SHOIRLARI VA ADIBLARI IJODIDA CHINOR DARAXTI OBRAZI 183-188

12.00.00 – YURIDIK FANLAR*Халиқулов Комолиддин*“COMITAS GENTIUM” ДОКТРИНАСИННИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУД
ҚАРОРЛАРИНИ ТАҲ ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШГА ТАЪСИРИ 189-195*Yakubov Xushnudbek*

TERRORIZMNING KELIB CHIQUISH SABAB VA OMILLARI 196-202

*Mutalov Oybek*O‘ZBEKISTONDA ELEKTRON SHARTNOMALARNING HUQUQIY TARTIBI:
MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 203-208*O‘razbayev Laziz*DAVLAT BUYURTMASI ASOSIDA YARATILGAN MUALLIFLIK HUQUQI
OBYEKTLARINING HAMDA XIZMAT ASARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI 209-214*Arslonqulova Aziza*INTELLEKTUAL MULK HUQUQINI XALQARO XUSUSIY HUQUQDA TARTIBGA
SOLISH MASALALARI 215-219**13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI***Saidova Kamola*КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ РОЛИ ШКОЛЫ И УНИВЕРСИТЕТА В ВОСПИТАНИИ
ЗАПАДНОЙ МОЛОДЕЖИ 220-225*Jumaniyozova Muhayyo*OLIV TA'LIMDA IJTIMOIV-GUMANITAR FANLARNI O'QITISHGA
KREATIV YONDASHUVNING ZARURATI 226-232*O'smanova Diloromxon*BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING ADABIY-NUTQIY KOMPETENSIYALARINI
SHAKLLANTIRISH VA TASHXISLASHNING ASOSIY MEZONLARINI ANIQLASH 233-240*Nasriddinov Dadaxon*OLIV HARBIV TA'LIMDA FIZIKA O'QITISH SAMARADORLIGINI MOBIL ILOVALAR VA
ROBOTOTEKNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN
AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR 241-250*Fayziyeva Dildora, Rajabova Gulchexra*BO'LAJAK PEDAGOGLARNING MEDIA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH
ISTIQBOLLARI 251-259*Marhabo Sayfulloyevna*BUXORO JADIDLARINING TA'LIM-TARBIYAGA OID ASARLARIDA MILLIV
TARBIYA MUAMMO SIFATIDA 260-267*Юсупов Лутфуллоҳ*

КРЕАТИВ ТАЪЛИМНИ ЖАМИЯТ РАВНАҚИДАГИ АҲАМИЯТИ 268-272

Norboyev Farhod

INNOVATSIYALAR MANBALARI: AKTYOR-TARMOQ NAZARIYASI 273-278

Received: 30 September 2024

Accepted: 5 October 2024

Published: 15 October 2024

Article / Original Paper

EXTERNAL COOPERATION RELATIONS IN THE FIELD OF HEALTH CARE IN THE NAVOY REGION

Tuyev Fazliddin Erkinovich,

Independent researcher,

E-mail: fazli1820bek@gmail.com

Abstract. This article shows that mutual external cooperation in the field of health care has developed in the Navoi region as a result of cooperation, protection of the family, motherhood and childhood, social assistance to the disabled and children from socially needy families of the region. Hospitals were renovated and supplied with a number of medicines. It was noted that doctors working in regional hospitals returned from internships in a number of foreign countries in order to exchange foreign experience.

Keywords: in Navoi region, US dollar, Finland, USA "Counterpart International", "Medicine", Estonia, hospital, "Mother and Child".

NAVOIY VILOYATIDA SOG'LIQNI SAQLASH BORASIDA O'ZARO TASHQI HAMKORLIK ALOQALARI

Tuyev Fazliddin Erkinovich,

mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya. Mazkur maqolada Navoiy viloyatida sog'liqni saqlash borasida o'zaro tashqi hamkorlik aloqalari rivojlanib borganligi hamkorlik natijasida viloyatida oila, onalik va bolalikni muhofaza qilish, nogironligi bo'lganlarga va ijtimoiy muhtoj oila farzandlariga ijtimoiy ko'maklar ko'rsatilgan. Shifoxonalar ta'mirlanib, bir qator dori-darmonlar bilan ta'minlangan. Viloyatdagi shifoxonalarda faoliyat olib boradigan shifokorlar xorijiy tajriba almashlash maqsadida bir qator xorij davlatlarida malaka oshirib qaytganligi bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Navoiy viloyatida, AQSh dollari, Fillandiya, AQShning "Counterpart International", "Dori-darmon", Estoniya, shifoxona, "Ona va bola".

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I10Y2024N06>

Kirish. Navoiy viloyati sanoati, qishloq xo'jaligi, ta'lim va sog'liqni saqlash, qishloq infratuzilmasining rivojlanishi va madaniy sohalardagi xalqaro aloqalari yangi bosqichga ko'tarildi va bu borada yetarlicha tajriba to'plandi. Navoiy viloyati o'zining rivojlangan sanoati va qishloq xo'jaligi, tabiiy boyliklari, ulkan sayyohlik salohiyati bilan mamlakatimizning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotida muhim o'rin tutadi. Viloyatni ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy sohalarda tashqi aloqalarning rivojlanishi masalalari O'zbekistonning eng yangi tarixi kontekstida alohida, tadqiqot obyekti sifatida o'rganilmagan. Mazkur muammoni ilmiy jihatdan o'rganish zarurati mavzu dolzarbligini tasdiqlaydi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. O'zbekistonning xalqaro aloqalarda ishtiroki masalalari yoritilgan adabiyotlarni tashkil etadi. Jumladan, M. Tursunmuhamedov, A. Kasmov,

Yu. Abdullaev, E. Nuriddinov, A. Qirg'izboev, S. Jo'raev, Sh. Xayitov, M. Raximov, Q. Rajabov, X. Bekmuratov[1] kabi olimlar tomonidan turli ilmiy adabiyotlar yaratilgan.

Tadqiqot usullari. Tadqiqot mavzusini yoritishda tizimli-xronologik va tarixiy-tipologik yondashuv, sinxron, dioxron, analiz va sintez, qiyosiy tahlil kabi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi.

Muhokama. 2001-yil Navoiy viloyatida oila, onalik va bolalikni muhofaza qilish maqsadida katta e'tibor berildi. O'tgan yil davomida "Ona va bola" yili dasturi asosida amalga oshirilgan ishlarga viloyat budjetidan jami 2,8 mlrd. so'm miqdorida mablag' sarflangan. Shuningdek, viloyat tibbiyot muassasalarini zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlashda qator ishlar qilingan. Jumladan, Nurota tumani markaziy shifoxonasiga qarashli tug'ruqxona kompleksi kapital ta'mirlandi Finlandiyaning "Mediko-Medikal" firmasi orqali 1,2 mln. AQSh dollari miqdorida zamonaviy tibbiyot asbob-uskunalar bilan ta'minlanib, faoliyatini boshladi. Viloyat o'sma kasalliklari dispanserida 15-o'rinli Doimiy shifoxona tashkil etilib ishga tushirilgan edi. 2001-yilda viloyat bo'yicha 15 ta qishloq vrachlik punktlari yangidan qurilib ishga tushirilishi, Navoiy tumani "Narpay" shirkat xo'jaligi hududida 25-o'rinli maxsus davolash profilaktika muassasasining, tuman markaziy shifoxonasi tarkibida qo'shimcha tumanlararo nevrologiya, pulmonologiya, neyrojarrohlik, otolaringologiya bo'limlari, Xatirchi tuman markaziy shifoxonasi tarkibida 30 o'rinli shoshilinch tibbiy tez yordam bo'limi, barcha tuman markaziy shifoxonalari va 3-son tibbiy sanitariya qismi laboratoriya funksional tashxis bo'limlari ta'mirdan chiqarilib, jahon banki krediti orqali zamonaviy tibbiy jihozlar o'rnatilib, ishga tushirilgandi. Shuningdek, AQShning "Counterpart International" muruvvat tashkiloti tomonidan 655 ming AQSh dollari miqdorida tibbiy jihozlar keltirilib, viloyat aholisi salomatligi yo'lida beminnat xizmat ko'rsatib kelmoqda[2].

Viloyat sog'liqni saqlash tizimida 40 ta shifoxona, shu jumladan 11 ta dispanser, 16 ta qishloq vrachlik shifoxonasi, 95 ta qishloq vrachlik punkti, 25 ta qishloq vrachlik ambulatoriyasi, 116 ta feldsher akusherlik punkti onalar va bolalarga kafolatlangan bepul, malakali xizmat ko'rsatmoqda. 2002-yil davomida 13 ta QVP, shu jumladan 9 tasi yangidan qurish hisobidan, 4 tasi esa boshqa binolarni kapital ta'mirlash hisobidan qayta tashkil qilindi va foydalanishga topshirildi. Shuningdek, 2003 yil 12 oyi davomida Qiziltepa tumanida 2 ta, Xatirchi tumanida 1 ta. Navoiy tumanida 1 ta qishloq vrachlik punkti ishga tushirilgandi. 2004-yil 19-yanvar holatida esa viloyatda 95 ta qishloq vrachlik punktlari faoliyat ko'rsatgan va shundan 71 tasiga radioaloqalar uchun jihozlar olib kelib, o'rnatilgandi. 41 QVP ga, 26 FAPga har biriga 22 ming AQSh dollari miqdorida tibbiyot jihozlari Jahon banki mablag'lari hisobidan olib berildi. Cho'l hududlarida joylashgan qishloq vrachlik punktlari uchun Navoiy kon metallurgiya kombinati homiyligida 12 ta "UAZ" rusumli sanitariya transportlari olib berilgandi va 2004-yil 19-yanvar holatida esa "Salomatlik loyihasi tomonidan 18 ta "UAZ" rusumli sanitariya transportlari viloyatga olib kelindi[3].

Navoiy viloyatidagi 8 ta tuman markaziy shifoxonasi va Zarafshon Shahar tibbiy-sanitariya qismi laboratoriya markazlari zamonaviy tibbiy asbob-uskunalar bilan Jahon banki tomonidan ta'minlandi. Viloyat markazida 150 o'rinli viloyat tug'rug'xona majmuasi va 90 o'rinli bolalar yuqumli kasalliklar shifoxonasi ishga tushirilgandi Viloyat "Dori-darmon" AJ tarkibida "Avitsena" dori ishlab chiqarish kichik korxonasi 2002-yilda o'z faoliyatini boshlab viloyat aholisiga arzon va sifatli dorilar tayyorlab berishni boshlagan. Amerika davlatining XOUP loyihasi bilan hamkorlikda quyidagi dasturlar bo'yicha ish olib borildi: "Ko'krak suti bilan boqishni qo'llab quvvatlash", "Bolalar kasalliklarini davolashni integrallashgan usulda olib borish", "Reproduktiv salomatlik", "Bexatar onalik", "Aholi, o'smirlar bilan ishlash" hamda "Aholi salomatligini yaxshilash" ishlari bo'yicha tibbiyot muassasalarida ish olib borilmoqda[4].

Viloyat sog'liqni saqlash tizimidagi davolash profilaktika muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan 351 nafar vrach Toshkent vrachlar malakasini oshirish instituti va Samarqand davlat tibbiyot institutining vrachlar malakasini oshirish fakultetida o'z malakalarini oshirdilar. Bundan tashqari 2002-2003 yil davomida 4 ta akusher ginekolog Ukraina davlatiga borib

malakalarini oshirib qaytdi. “Salomatlik” loyihasi tomonidan 2000-2003 yillarda tajriba almashish uchun 18 ta QVP vrachlari Estoniya davlatiga borib o‘qib keldi. Viloyat bo‘yicha 1283 ta o‘rta tibbiyot xodimlari Navoiy o‘rta tibbiyot va dorishunos xodimlari malakasini oshirildilar.

Viloyatda sil kasalligini vaqtida aniqlash hamda nazorat ostida davolashni tashkillashtirish bo‘yicha DOTS strategiyasini joriy etish munosabati bilan 308 ta vrach, 750 ta hamshiralalar Respublika Ftiziatriya va pulmonologiya ilmiy tekshirish, instituti va Respublika DOTS markazi mutaxassislari tomonidan o‘qitildi, shuningdek DOTS xonalari tashkil etilib, jihozlandi. Viloyat narkologiya dispanserida Respublikada birinchi bo‘lib 2004-yilning 15-maydan boshlab odam organizmidan ajraladigan moddalar biologik narkotik moddalar miqdorini aniqlaydigan “PIIN-Iskovich-1” apparati o‘rnatilib, ishga tushirildi. Viloyat bolalar shifoxonasida yana bir qo‘shimcha bino XOUP loyihasi yordamida 20 mln. so‘mlik qayta kapital ta‘mirlanib, jihozlangan edi [5].

Viloyat aholisini va davolash profilaktika muassasalarini dori vositalari glyugisir bilan ta‘minlash maqsadida 2002-yilda “Avitsenna” savdo ishlab chiqarish korxonasi tashkil etildi. 2002-yilda bu korxonada 37 mln. so‘mlik, 2003-yilda 45 mln. so‘mlik mahsulot ishlab chiqardi. Korxonada 2002-yilda ming fl glyugitsir, 5 tonna yod 5 foizli eritmasi, 40 turdan ziyod dori-darmonlar tayyorlangan bo‘lsa, 2003-yilda 10 ming fl glyugisin, 1 tonna riliant kukuni eritmasi, 4 tonna yod 5 foizlik eritmasi, 42 turdan ziyod vositalar ishlab chiqarildi. Viloyat bo‘yicha 2002-yilda chet el firmalaridan kvota hisobida 175 ming dollarga sotib olingan bo‘lsa, 2003-yilda esa 185 ming dollarga hayotiy zarur dorilar sotib olindi. Viloyatga keltirilgan dorilarning tahlili jamiyat tizimidagi nazorat tahlil laboratoriyasi tomonidan shartnoma asosida tekshirilib borilmoqda.

Nurota, Xatirchi, Karmana tumanlaridagi markaziy dorixonalarda dori vositalari ishlab chiqarish yo‘lga qo‘yilgan. Bu dorixonalarda 15-18 turdagi dorilar tayyorlanib davolash muassasalariga yetkazib berilgandi.

Viloyat Sog‘liqni saqlash boshqarmasi tizimidagi davolash muassasalarini dori-darmonlar bilan ta‘minlash 13 ta dorixonalar orqali amalga oshirildi. Shulardan 7 tasi steral dorilar ishlab chiqaradi va maxsus litsenziyalarga ega. Bu dorixonalarga O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirligining 2001-yil 5-sentabrdagi 400 sonli hamda 2001-yil oktabrdagi 444-sonli buyruq talablari asosida sharoit yaratilgan, maxsus asbob-uskuna, jihozlar hamda malakali mutaxassislar bilan ta‘minlanib borilmoqda. Viloyatdagi “Dori-darmon” davlat aksiyadorlik jamiyatidagi 9 ta dorixonalarda sog‘liqni saqlash tizimidagi barcha davolash profilaktika muassasalari giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarga litsenziya berilgan.

Imtiyozli retseptlar bo‘yicha aholiga xizmat ko‘rsatish ta‘minoti sog‘liqni saqlash boshqarmasining dorixonalari bilan tuzgan shartnomalari asosida yo‘lga qo‘yilgan. Viloyat “Dori-darmon” davlat aksiyadorlik jamiyati tizimidagi dorixonalarga qariyalarni, nogironlarni, mehnat faxriylarini dori-darmonlar bilan bepul ta‘minlash uchun har yili buyurtma tuzilib Respublika “Dori-darmon” davlat aksionerlik uyushmasiga topshiriladi.

2002-2003 yillar davomida 71 ta dorixonalar tekshirilib, ularning 27 tasiga chora ko‘rish uchun tuman, shahar soliq inspeksiyalariga taqdimnomalar kiritilgan va bu dorixonalarga Qonun doirasida ma‘muriy choralar qo‘llanilgan. Tekshirilgan xususiy dorixonalarda 20 xil cheklangan narxdagi dorilarning ba‘zilari mavjud emas, sovtgichlar ishlamaydi, mutaxassislar malakasi oshirilmagan, sifat sertifikatini bo‘lmagan dorilar sotilgan, imtiyozga ega bo‘lgan shaxslar retsept asosida dori-darmonlar berish uchun tuman, shahar sog‘liqni saqlash bo‘limlari bilan shartnomalar tuzmagan[6]. Xususiy dorixonalarda yo‘l qo‘yilgan kamchiliklar har chorakda sifat nazorat komissiyasi yig‘ilishlarida muhokama etilib, tegishli choralar ko‘rilib borilmoqda. Viloyat sog‘liqni saqlash boshqarmasi tizimidagi barcha davolash profilaktika muassasalarida hamda sohaga tegishli tashkilotlarda bu borada amaliy ishlar davom ettirilgan [7].

2003-yilning 9 oyi davomida 5925 nafar nogiron bolalar sog'lomlashtirildi, 516 nafar bola sog'ayganligi tufayli nogironligi bekor qilindi. Navoiy shahrida "Skrening" markazi uchun bino olinib, 2003-yil hisobida 30 mln. so'mlik ta'mirlash ishlari amalga oshirilgan. "Sog'lom avlod uchun" jamg'armasi viloyat bo'limining tibbiy-ijtimoiy patronaj ko'chma brigadasi tomonidan 5352 nafar ona, 3015 nafar bola va 316 nafar o'smir yoshlar shu vaqt mobaynida tibbiy ko'rikdan o'tkazildi. 2003-yil viloyat umumta'lim maktablarining 141 tasida nogiron bolalar o'qitildi, 530 nafar nogironligi tufayli individual o'qishga ehtiyoji bor bolalar mavjud. Bu bolalarga 630 nafar o'qituvchi birlashtirilgan bo'lib, ularga Vazirlar Mahkamasining 490-sonli qaroriga asosan 50 foiz qo'shimcha pul to'langan. Viloyat mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish bosh boshqarmasi hisobida 2003-yil 1-oktabr holatiga 7420 nafar 18 yoshga to'lmagan nogiron bolalar bo'lib, 2003-yilning 9 oyi davomida 15 nafar nogiron bolalar maxsus o'rindiqli aravachalar bilan, 40 nafar nogiron bolalar protez-ortopediya buyumlari va 17 nafar nogiron bolalar qo'ltiq-tayoq bilan ta'minlangandi. Bundan tashqari mahalliy hokimliklar, tuman, shahar ijtimoiy ta'minot bo'limlari va tashkilotlar homiyligi ostida bayram kunlari 1642 nafar nogiron bolalar va kam ta'minlangan oilalar bolalariga 4785,9 ming so'mlik bayram sovg'alari berildi. Shu bilan bir qatorda AQShning "Counterpart International" tashkiloti tomonidan ajratilgan muruvvat yordami hisobidan viloyatda istiqomat qilayotgan 6047 nafar nogiron bolalar va kam ta'minlangan oila farzandlariga kiyim-kechaklar tarqatildi [8].

O'zbekiston Respublikasi mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligining 84-sonli buyrug'iga asosan tizimda zamonaviy texnologiyalar asosida faoliyat ko'rsatuvchi "Ortopediya reabilitatsiyasi" ilmiy ishlab chiqarish korxonasi Navoiy filiali tashkil qilinib, 2003-yilning 9 oyi davomida 71 nafar turli toifadagi nogironlardan buyurtma qabul qilindi, shundan 16 nafar voyaga yetmagan nogiron bolalarga protez-ortopediya buyumlari tayyorlab berildi [9].

Tibbiyot tarmoqlarining taraqqiy topib borishi bilan bir qatorda ayrim kamchiliklar ham ko'zga tashlanadi. Jumladan, 2003-yil 9 oyi davomida viloyatda 8 ta onalar o'limi va 169 ta go'daklar o'limi qayd etilgan. Ro'y bergan onalar va bolalar o'limi holatlari o'rganilib, xatoliklarga yo'l qo'ygan tibbiyot xodimlariga nisbatan intizomiy jazo choralari qo'llanildi [10]. Navoiy viloyat sog'liqni saqlash tizimi muassasalarida 710,0 ming aholiga tibbiy xizmat ko'rsatilgan edi. 2003-yilda viloyat sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish uchun 16222745,1 ming so'm mablag' ajratish talab qilingan bo'lsa, bor-yo'g'i 6851064,0 ming so'm (talabning 42,2%) mablag' ajratilgan. Shundan, hayotiy zarur dori-darmon harajatlari uchun 5537990,0 ming so'm talab qilinganda 422940,0 ming so'm (talabning 7,6%) mablag' ajratilgan. Dori-darmon uchun ajratilgan mablag', ekologik jihatdan nosog'lom bo'lgan Navoiy viloyati uchun juda ham kam miqdordir. Navoiy shahrida viloyat va shahar shifoxonasining yo'qligi sababli ularga tegishli xizmatni ham Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazining Navoiy viloyat filiali zimmasiga yuklatilgan edi. Lekin, hatto filialning o'ziga ham budjetdan yetarli miqdorda mablag' ajratilmaganligi achinarli holdir [11].

2003-yilda Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazining Navoiy viloyat filialiga dori-darmon harajati uchun 556396,4 ming so'm mablag' talab qilingan holda, bor-yo'g'i 60231,0 ming so'm (ya'ni talabning 11 foizi) ajratilgan. Bu ko'rsatgichlar Respublika va boshqa viloyatlar ko'rsatgichlari bilan taqqoslaganda oxirgi o'rinda turadi. Masalan: Surxandaryo viloyat shoshilinch tibbiy yordam xizmatga 1 o'rin kunga dori-darmon uchun 2002-yilda 2742 so'm, Toshkentdagi Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazi (RShTYoIM[12])ga 2277 so'm, Xorazm viloyatiga 1505 so'm, Farg'ona viloyatiga 1288 so'm ajratilgan bo'lsa, Navoiy viloyati shoshilinch tibbiy xizmati uchun 1 o'rin joyga 388 so'mni tashkil qilgan edi [13].

2003-yil 6 oy yakuni bilan aholi jon boshiga hisoblanganda Surxandaryo viloyatiga 3587 so'm, Buxoro viloyatida 3932 so'm, Navoiy viloyatida esa 4223 so'mdan to'g'ri kelgan. Lekin, Navoiy viloyati ekologik jihatdan notozaligini hisobga olib tuman va shaharlarda oylik ish haqiga tuman kayfitsentlarni qo'shib berilishi tufayli oylik va ajratmalardan 2003-yilda

966 mln 853 ming so‘m mablag‘ Navoiy shahri, Uchquduq va Zarafshon hududlarida kommunal xizmatlar Navoiy Tog‘ Metallurgiya Kombinati muassasalari tomonidan ko‘rsatilishi, bu muassasalarda qo‘shimcha qiymat solig‘i (NDS) yuqori qo‘yilishi tufayli kommunal xizmat harajatlaridan 16 mln 528 ming so‘m mablag‘lar iqtisod qilinib, ushbu mablag‘lar dori-darmon va boshqa harajatlariga yo‘naltirilgan bo‘lar edi. Jon boshiga ajratiladigan mablag‘ hisoblanayotganda qo‘shimcha kayfitsentlar va qo‘shimcha qiymat solig‘iga ketadigan mablag‘lar alohida hisoblanib borilishi natijasida. Ushbu muammolarni inobatga olgan holda viloyatda shoshilinch tibbiy xizmat tizimini yaxshilash maqsadida 2003-yilning 3-4-choraklarida dori-darmon uchun qo‘shimcha mablag‘ ajratildi[14] va 2004-yil budjet mablag‘lari taqsimotiga alohida e‘tibor qaratilgan[15].

Xulosa. Bir so‘z bilan aytganda, Navoiy viloyati hududida joylashgan sog‘liqni saqlash muassalarida bir qancha shifoxonalar qayta ta‘mirlanib xorijiy asbob uskunalar bilan ta‘minlandi. Viloyatdagi ijtimoiy himoyaga muxtoj aholiga va ularning farzadlariga AQShning “Counterpart International” tashkiloti tomonidan ajratilgan muruvvat yordami hisobidan ijtimoiy ko‘mak ko‘rsatilgan. Lekin, bu boradagi ayrim kamchiliklar ham qayd qilinganligi dalillangan.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Турсунмухамедов М. Совиестные предприятия и проблемных развития //общественных науки в Узбекистан, 1993.- №// -12.- б. 22-26; Касымов А. Основные направления внешней политики Республики Узбекистан. –Ташкент: Ўзбекистон, 1994.- 112 с.; Абдуллаев Ю. Хорижий олий таълим: тажриба ва тараqqиёт йўналишлари. –Тошкент: Ўзбекистон, 1999. –200 б.; Нуриддинов Э. Международное сотрудничество Республика Узбекистана со странами Европы. – Ташкент: Чшлпон, 2002. – 216с.; Qирг‘избоев А. Ўзбекистон Республикасининг Осиё мамлакатлари билан халqаро ҳамкорлиги. – Тошкент:Фан, 2004. –280 б.; Жўраев С. Ўзбекистон ва жапон ҳамжамияти. – Тошкент: Академия, 2005. –36 б.; Найитов Ш. Ўзбек мухожирлиги тарихи (1917-1991 йиллар) .-Тошкент: «ABV MATBOT – KONSAIT», 2008. – 208 б.; Рахимов М. Международная сотрудничество Узбекистана в контексте обеспечения стабилности и устойчивого разития в сентралной Азии. – Тошкент, Янги нашр, 2011. –229 с.; Ражабов Q, Бекмуратов X. Ўзбекистон билан Туркия ўртасидаги иqtисодий ва маданият ҳамкорлик тарихидан. – Тошкент: Тафаккур, 2017. –167 б.
2. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 560-yig‘ma jild, 38 varaq.
3. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 673-yig‘ma jild, 63-varaq.
4. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 673-yig‘ma jild, 64-varaq.
5. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 673-yig‘ma jild, 64-varaq.
6. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 673-yig‘ma jild, 39-varaq.
7. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 673-yig‘ma jild, 39 -varaq.
8. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 616-yig‘ma jild, 41-varaq.
9. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 616-yig‘ma jild, 42-varaq.
10. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 616-yig‘ma jild, 41-varaq.
11. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 614-yig‘ma jild, 14-15 varaq.; Navoiy viloyat hokimligi chiqish xati №-01/407-son. 2003-yil 20-avgust.
12. Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazi.
13. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 614-yig‘ma jild, 14-15 varaq.; Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazi (RshTYoIM) bosh direktori A.M.Xodjiboevning SSV kollegiyasidagi 2002-yilgi hisobot ma‘ruzasidan.
14. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 562-yig‘ma jild, 6- varaq. Navoiy viloyati davlat arxivi. 100-fond, 1-ro‘yxat, 614-yig‘ma jild, 14-15 varaq.; Navoiy viloyat hokimligi chiqish xati №-01/407-son. 2003-yil 20-avgust.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).